

GAZDASÁGI
VERSENYHIVATAL
VERSENYTANÁCS

1245 Budapest, Pf. 1036.

Telefon: 472-8864 Fax: 472-8860

VJ-150/2003/54.

A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa a **Hungarotel Távközlési Rt.** (Budapest) eljárás alá vonttal szemben gazdasági erőfölénnyel való visszaélés miatt indult versenyfelügyeleti eljárásban, tárgyaláson kívül, meghozta az alábbi

határozatát

A Versenytanács az eljárást megszünteti.

E határozat felülvizsgálata a kézhezvételtől számított harminc napon belül kérhető a Fővárosi Bírósághoz címzett, de a Gazdasági Versenyhivatalnál benyújtandó keresettel.

Indokolás

I.

Az eljárás indítása

1. Az eljárás megindítását az indokolta, hogy a GVH tudomására jutott információk szerint az eljárás alá vont Hungarotel Távközlési (a továbbiakban: Hungarotel) Rt. a végfelhasználóinak az ADSL szolgáltatást a más körzetekben elérhető hasonló szolgáltatások díjánál jelentős mértékben magasabb áron kínálja, amely magatartás alkalmas a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló, többször módosított 1996. évi LVII. évi törvény (Tpv.) 21. §-ában, különös tekintettel annak a) pontjában foglalt tilalom megsértésére. Ezért, a Tpv. 67. § (1) bekezdésére figyelemmel, illetve a 70. §-a alapján 2003. november 4-én versenyfelügyeleti eljárást indított a Hungarotel ellen.

II.

Az eljárás alá vont vállalkozás

2. A Hungarotel irányító tulajdonosa az USA-beli Hungarian Telephone and Cable Corp. (HTCC). A Hungarotel – a HTCC magyarországi leányvállalataként – Békés, Nógrád, Vas és Veszprém megyében, öt (a 32, 66, 68, 89 és 95-ös hívószámú) primer körzetben, 263 településen mintegy 200 ezer előfizető számára nyújt különböző távközlési szolgáltatásokat.

3. A Hungarotel által kínált telekommunikációs szolgáltatások alábbi fő csoportokba sorolhatók: a) *alapszolgáltatás* (közcélu távbeszélő szolgáltatás), b) *kényelmi szolgáltatások* (hangposta, hívószámkijelzés, stb.), c) *értéknövelt szolgáltatások* (kék és zöld számok, ISDN és – egyebek között – ADSL-alapú internet szolgáltatások), d) *egyéb szolgáltatások* (emeltdíjas szolgáltatások, személyhívó, távszavazás). Ezen túlmenően az eljárás alá vont – hasonlóan más távközlési szolgáltatóhoz – értékesít telekommunikációs készülékeket, berendezéseket, foglalkozik ezek karbantartásával és szervizelésével, valamint ügyfélre szabott komplex megoldásokat is kínál.

III.

A vizsgált magatartás

4. Az ún. DSL (digital subscriber line¹) technológiák közé tartozó ADSL (asymmetric digital subscriber line²) szolgáltatás a – rendszerint a helyi távbeszélő szolgáltató

¹ Digitális Előfizetői Vonal

² Aszimmetrikus Digitális Előfizetői Vonal

tulajdonában lévő – analóg telefonvonalon (rézkábel) keresztül történik, amelyet alkalmassá tettek digitális jelek átvitelére. Az ADSL átviteltechnikai rendszer lényege, hogy ugyanazon a telefonvonalon egyidejűleg hagyományos (analóg vagy ISDN³) távbeszélő szolgáltatás, illetve nagysebességű, *állandó jellegű*⁴ adatátvitel történhet, amihez az analóg rézkábel előfizetői és a hálózati oldalán egyaránt egy-egy leválasztó szűrőre (splitter) van szükség hozzáféréseknél. Az "aszimmetrikus" jelző arra utal, hogy az internetre történő feltöltés (upload) sebessége mindig alacsonyabb az onnan való letöltés (download) sebességénél.

5. Az ADSL hálózati hozzáférés még csak a lehetőséget biztosítja az internet eléréséhez, amely utóbbihoz egy további szolgáltatás (internet hozzáférés szolgáltatás) szükséges. Az ADSL-alapú internet hozzáférési szolgáltatást nyújtó internet szolgáltató (a továbbiakban: ISP⁵) lehet a helyi távbeszélő szolgáltatótól független vállalkozás is. Sőt, az is előfordulhat, hogy a helyi távbeszélő szolgáltatótól az ADSL hálózati hozzáférést nagykereskedelmi szolgáltatásként megvásárolja egy internet szolgáltató ISP, amely viszont a fogyasztó számára közvetlenül nem nyújt internet hozzáférést. Ez utóbbi esetben az ISP a hálózati hozzáférést kiskereskedelmi forgalomban értékesítheti a fogyasztónak, aki az internet szolgáltatást viszont egy másik ISP-től veszi meg.

6. A leginkább elterjedt megoldás szerint a ADSL-alapú hálózati és az internet hozzáférési szolgáltatást a végfogyasztók "csomagokban" veszik meg, amelyek különböző méretű és gyorsaságú eléréseket tesznek lehetővé. Ilyen esetben az ISP biztosítja egyben a hálózati hozzáférést is, azaz, ha a végfogyasztó ISP-t akar váltani, akkor ezt csak abban az esetben teheti meg, ha a választott ISP-nek van nagykereskedelmi szerződése az adott analóg hálózathoz való hozzáférésre. Ebben az esetben, noha a hozzáférési szolgáltatást ténylegesen a hálózat tulajdonosa nyújtja, a végfogyasztó és a hálózat tulajdonosa között nincs szerződéses viszony az ADSL-hozzáférésre vonatkozóan.

7. Magyarországon elsőként a Matáv 2000-ben, a Vivendi (mai nevén Invitel) 2001 februárjában, a Monor Telefon Társaság 2002 márciusában, az Emitel Rt. 2002 végén tette elérhetővé az ADSL-alapú internet hozzáférést az előfizetőik számára. A Matáv primer körzeteinek területén – az általa irányított Axelero-n kívül – számos más ISP-szolgáltató is jelen van. Az Invitel körzeteiben két, tőle független ISP van jelen (az Axelero és az Enternet). A másik három volt koncessziós távbeszélő szolgáltató területein független ISP-k még nem jelentek meg.

8. A Hungarotel 2003. májusától vezette be a primer körzeteiben élő előfizetői számára az ADSL-alapú internet hozzáférési lehetőséget, amely kezdetben csak 9 településen volt elérhető. Az ADSL-alapú hozzáféréssel lefedett területeken lévő települések száma

³ Az ISDN és az ADSL közötti egyik lényeges eltérés a sávzélesség: az ADSL szélessávú szolgáltatás, ami azt jelenti, hogy biztosításához megfelelő sávzélességet kell technikailag lehetővé tenni.

⁴ Ez azt jelenti, hogy az adatátviteli kapcsolat az Internet és a végfelhasználó között folyamatos. Egyes ISP-k az előfizetéshez meghatározott maximális adatmennyiség le-, ill. feltöltését kötik az előfizetési díj nagyságához bizonyos időkeretre vonatkozóan.

⁵ Internet Service Provider

a vizsgálat idején 46, amelyek közül 2004 májusában aktív előfizetők csak 4 településen voltak megtalálhatók: Békéscsabán, Pápán, Salgótarjánban és Sárváron.

9. A Hungarotel ADSL-hálózattal lefedett területen belül kábeltelevíziós internet szolgáltatás elérhető Pápán, Celldömölkön, Salgótarjánban, illetve – területi korlátokkal – Békéscsabán és Gyulán. A mikrohullámú internetes elérést kínáló szolgáltató elérhető Pápán, Békésen, Békéscsabán, Gyulán, Orosházán, Szeghalomban és Sárváron.

10. Az eljárás alá vont által alkalmazott konstrukció lényege, hogy az ADSL-hozzáférést a fent említett primer körzetekben lakó végfogyasztók számára mindenképpen a hálózat tulajdonosa – jelen esetben – a Hungarotel nyújtja. A szolgáltatást "ADSL hozzáférés" néven egyszeri és havidíjak megfizetésével vásárolhatják meg a végfogyasztók az átviteli sebességtől (kapacitástól)⁶ függően különböző listaárakon. A végfogyasztónak, mint említettük a Hungarotel által alkalmazott konstrukcióban a hálózati hozzáféréseken túl még internet-hozzáférési szolgáltatást is kell vásárolnia, amelyet a Hungarotel is nyújt, "GloboNet Internet" néven. Ennek a szolgáltatásnak csak havidíja van a le- és feltöltési sebességtől függően különböző árakon. Ha a végfogyasztó "csomagban" vásárolja meg a Hungaroteltól a hálózati és az internet hozzáférési szolgáltatást, akkor az ún. "ADSL-alapú Internet" szolgáltatás *listaárai* egyszerűen az "ADSL hozzáférés" és a "GloboNet Internet" *listaárainak összege* az átviteli kapacitástól függően.

11. A listaárakból az eljárás alá vont egy-egy hónapig tartó akcióinak (384 Home, ill. 384 Home Plus) keretében a különböző változatokban eltérő kedvezményeket ad az ADSL-hozzáférés, illetve a GloboNet Internet szolgáltatás díjaiból. A lista- és az akciós árakat a vizsgálati jelentés 2. sz. táblázata foglalja össze a vizsgált időszakra vonatkozóan (Vj-150/2003/50. sz. irat).

12. Az ISP szolgáltatók számára a Hungarotel kétféle formában teszi lehetővé azt, hogy azon végfogyasztói számára internet-hozzáférési szolgáltatást nyújthassanak, akik az ADSL-hozzáférés mellé nem a GloboNet szolgáltatást akarják igénybe venni az internetezéshez. Az *egyik formában* az ISP hálózata optikai interfészen keresztül csatlakozik a Hungarotel hálózati végpontjához, és az ISP biztosítja az ADSL-alapú internethez szükséges sávszélességet. A másik formában a Hungarotel biztosítja a sávszélességet (az ún. IP⁷-szolgáltatás keretében), és az ISP – az autentikációs szerverén át – bérelt vonalon keresztül csatlakozik a Hungarotel hálózatához. Az ISP-k számára a Hungarotel mindkét formára vonatkozóan egyszeri, havi fix, illetve előfizetőnkénti havi díjakat tartalmazó szerződéses ajánlatokat tett, amelyek részletes leírását a Vj-150/2003/2. és 3. sz. iratok tartalmazzák.

13. 2004 áprilisában-májusában a Hungarotel változtatott az ISP-k felé tett szerződéses ajánlatán. Egyrészt, az IP-szolgáltatást is magában foglaló konstrukciót megszüntette. Az IP nélküli (fentebb *egyik formának* nevezett) konstrukció árai is változtak, illetve új csomagok kerültek bevezetésre. (Vj-150/2003/3/3. sz. melléklet)

⁶ Az átvitel sebességét, illetve kapacitását azzal a kilobyte mennyiséggel jellemzik, amelyet az Internetről le-, illetve fel lehet tölteni egy másodperc alatt, ennek megnevezése *kbps*.

⁷ Internet Protokoll

14. A Hungarotel mindaddig egyik fenti formában sem kötött ADSL hálózati hozzáférésre vonatkozó szerződést egyetlen ISP-vel sem. Ez tényszerűen azt jelenti, hogy a Hungarotel primer körzetének végfogyasztói számára kizárólag a Hungarotel által kínált internet hozzáférési szolgáltatás elérhető.

15. A végfogyasztók számára kínált ADSL-alapú internet hozzáférési szolgáltatások a sávszélesség szerint négyfélék lehetnek: 384/64, 512/128, 768/256, illetve 1500 (1536)/512 kbps maximális letöltési/feltöltési sebességgel. A maximális sávszélességen túlmenően további szolgáltatásokat is kínálhatnak egyes ISP-k, mint például e-mail cím, postafiók tárhely, web tárhely, dinamikus vagy fix IP-cím, tűzfal, stb.

16. Az ISP-k többsége – a differenciált fogyasztói igényekhez (is) igazodva – többféle méretű és összetételű csomagot kínál, illetőleg eltérő konstrukciókat alakít ki és alkalmaz az egyéni (lakossági) és az üzleti végfelhasználók számára. Az egyes csomagok az e-mail címek száma, a tárhelyek mérete, csoportos e-mail kezelés lehetősége, több számítógép csatlakoztatásának lehetősége, valamint a nagyobb sávszélesség, a hosszabb tartásidő, a jellemzően napközbeni használat tekintetében különböznek egymástól.

17. A Hungarotel nem kínál eltérő csomagokat az üzleti és a lakossági végfelhasználók számára. Mindkét előfizetői réteg azonos feltételekkel veheti igénybe az eljárás alá vont által kínált szolgáltatás csomagokat. Az egyes csomagokban nincs letöltési és/vagy időkorlát, egy hozzáféréshez korlátlan számú számítógép (PC) csatlakoztatható, bármelyik modem választható, dinamikus és fix IP-cím egyaránt elérhető.

18. A Hungarotel folyamatosan kizárólag határozatlan idejű szerződéseket köt, vagyis nem ajánl meghatározott időre szóló hűségkedvezményeket az internet szolgáltatásra vonatkozóan. Egyes, korábbi akcióiban az ADSL hálózati hozzáférésre kínált kedvezményeket, amely nem érintette az internet hozzáférési szolgáltatást. A 2003. decemberében meghirdetett akció (384 Home) keretében a 2 éves elkötelezettséget vállaló előfizető végfogyasztók az egyszeri díjból 50 %, az ADSL-hozzáférés havi díjából 10 %-os kedvezményt kaphattak. Az akció csak a 384/64-es, azaz a legkisebb sávszélességű csomagra volt igénybe vehető, csak USB interfésszel és a hozzáférés nem volt megosztható. Kétféle internet hozzáférési csomaggal együtt kínálták, elsősorban a lakossági előfizetők számára.

19. 2004. júniusában lebonyolított másik akció (384 Home Plus) keretében kínált szolgáltatás csomag ugyancsak 2 éves hűségnyilatkozattal volt elérhető, a listaárakhoz képest lényegesen alacsonyabb egyszeri- és havidíjakkal. Ehhez a termékhez akciós internet hozzáférés is kialakításra került GloboNet 384 Home Plus néven. A listaárnál alacsonyabb havidíj fejében időben korlátlan, de havonta csak maximálisan 10 Gigabyte adatmennyiség volt letölthető, efelett külön letöltési díjat kellett fizetni. Az akciós szolgáltatáshoz kiegészítő szolgáltatások nem voltak igénybe vehetők, illetve a forgalom megosztása nem volt engedélyezett. Az akció célközönsége elsősorban ugyancsak a lakossági előfizetők csoportja volt.

IV.

Az érintett piac vizsgálatának körülményei

20. Jelen eljárás gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tárgyában indult, ezért *az érintett termék- és földrajzi piac meghatározásának különös jelentősége van. Az érintett piac meghatározásának fő célja a vizsgált termék (szolgáltatás) helyettesítőit előállító versenytársak azonosítása. Ennek során a keresleti és kínálati helyettesítés szempontjai alapján kell eljárni. Szükség szerint eltérő jellemzőkkel bíró piaci szegmenseket lehet elkülöníteni, amelyek közötti helyettesíthetőség korlátozott, és ezért versenyjogi szempontból önállóan vizsgálandók.*

21. A logikailag következő (a gyakorlatban sok esetben az érintett piac meghatározásával egyidőben megtörténő) vizsgálati lépés annak meghatározása, hogy az eljárás alá vont vállalkozás a versenytársaival, felhasználóival (fogyasztóival), illetve más üzleti partnereivel szemben gazdasági erőfölényben van-e. Ezen vizsgálati lépés során kerül sor – egyebek mellett – a potenciális verseny szerepének értékelésére is.

22. A vizsgált időszak kezdete 2003 májusa, amely időponttól kezdődően az eljárás alá vont ADSL-alapú internet hozzáférési szolgáltatásokat nyújt mind a mai napig. A Hungarotel fogyasztóinak – független ISP szolgáltató jelenlétének hiányában – nincs módja az internet hozzáférést mástól megvásárolni. ADSL hálózati hozzáférés – nagykereskedelmi hozzáférési szerződő fél hiányában – kizárólag a Hungarotel-től vásárolható meg. A keresleti helyettesíthetőség szempontjából ezért az eljárás alá vont által külön-külön nyújtott ADSL hálózati, illetve GloboNet Internet hozzáférési szolgáltatások egyetlen terméknek – ADSL-alapú internet hozzáférési szolgáltatásnak – minősülnek.

23. A vizsgált termék ténylegesen változó összetételű szolgáltatás-csomagok összessége, amelyek egyes összetevői a felhasználók különböző csoportjai számára tipikusan eltérő jelentőséggel bírnak. A lakosságnak szánt csomagok jellemzően alacsonyabb sávszélességűek, egyéb szolgáltatások tekintetében is alacsonyabb minőséget képviselnek (egy vagy néhány e-mail cím, korlátozott kapacitású e-mail-, ill. webtárhely, csak egy PC csatlakoztatható, esetenként letöltési korláttal). Az üzleti előfizetők többnyire magasabb minőségi igényeket kielégítő csomagokat vesznek igénybe (magasabb sávszélesség, több e-mail cím, nagy kapacitású tárhelyek, nagyszámú csatlakoztatható PC, korlátlan letöltés, fix IP-cím, domain név, stb.) A lakossági és üzleti célú felhasználói kör – az említett felhasználói igénybeli különbségekre tekintettel – külön-külön piaci szegmenseket alkot, amelyek között az "átváltás" korlátozott. Az üzleti célú csomagok rendszerint jelentősen drágábbak, ezért a többlétszolgáltatásokra igényt nem tartó lakossági előfizetők számára nem számíthatnak helyettesítő terméknek. Az olcsóbb lakossági csomagok pedig többnyire nem alkalmasak arra, hogy a normális üzletvitelhez szükséges színvonalú szolgáltatást nyújtsák, ezért az üzleti előfizetők számára nem képeznek helyettesítő terméket. *Az ADSL-alapú internet hozzáférési szolgáltatások piacán ezért a lakossági és az üzleti piaci szegmensek önálló versenyjogi elkülönítése és kezelése indokolt.*

24. Az eljárás alá vont termékeinek besorolását a két, fent említett piaci szegmensbe nehezíti, hogy más ADSL-alapú internet hozzáférési szolgáltatást nyújtó vállalkozásokkal ellentétben, a Hungarotel-nek nincsenek *kifejezetten* az üzleti, illetve a lakossági előfizetőknek szánt különböző csomagjai. Ebben a tekintetben az eljárás alá vont úgy nyilatkozott, hogy a szolgáltatás bevezetésekor elsődleges célcsoportja az üzleti előfizetők voltak. Az időszakosan meghirdetett akciókkal viszont kifejezetten az alacsonyabb rezervációs árral⁸ rendelkező lakossági felhasználókat célozták meg (Vj-150/2003/5. sz. irat). Ez lényegében véve azt jelenti, hogy az eljárás alá vont a lakossági piaci szegmensen alapvetően a 384 kbps sáv szélességű termékekkel, időszakos akciós termékeivel van jelen, míg az üzleti szegmensen az 512 kbps és nagyobb sáv szélességű termékeket kínálja.

25. 2003. decemberében a Hungarotel üzleti-lakossági előfizetőinek aránya kb. 75-25 % volt. 2004. márciusában 115 egyéni és 357 üzleti ADSL-előfizetővel rendelkezett. A vizsgálati jelentés 3. sz. táblázata foglalja össze az eljárás alá vont listaáras termékeinek főbb jellemzőit, amelyeket elsősorban az üzleti előfizetők számára kínál.

26. A keresleti helyettesítés szempontjából a lakossági piacon a szolgáltatások technikai jellemzői, minősége és ára tekintetében elsősorban a kábeltelevíziós hálózaton keresztül elérhető internet hozzáférés jöhet szóba. A mikrohullámon keresztül elérhető internet hozzáférés ára jóval magasabb, a szolgáltatás minősége (sebessége, letöltés, stb.) lényegesen gyengébb mint az ADSL-alapú hozzáférés. Minőségi jellemzőit tekintve inkább az ún. dial-up szolgáltatásokhoz áll közel, ára azonban lényegesen magasabb.⁹ A lakosság számára – a szolgáltatás ára és minősége alapján – ezért csak a kábeles szolgáltatás csomagok jelenthetnek tényleges alternatívát azon előfizetők számára, akik lakóhelyén a kábeltelevíziós társaság szolgáltatása elérhető. Ez – a Hungarotel jelenlegi ADSL előfizetői számára – Pápán és Salgótarjánban, illetve – területi korlátozással – Békéscsabán lehetséges. Mikrohullámú internetes elérést kínáló szolgáltató elérhető Pápán, Salgótarjánban és Sárváron.

27. A hálózatos iparágakban szokásos földrajzi piacmeghatározás szerint érintett földrajzi piacnak az eljárás alá vont hálózatával lefedett körzetekben lévő települések minősülnek.

28. Az üzleti előfizetők számára a Hungarotel által kialakított szélessávú szolgáltatás csomagok helyettesítőjeként elsősorban ugyancsak a kábeltelevíziós társaságok szolgáltatása jöhet szóba. Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy mivel kábeltelevízióra jellemzően a lakossági szféra fizet elő, külön üzleti csomagokat csak egyes kábelszolgáltatók alakítanak ki, az érintett földrajzi piac területén ilyen egyedül az Axelero. A kábeltelevíziós szolgáltatás mellett számításba jöhetnek a mikrohullámú, valamint a bérelt vonali és az ISDN30 szolgáltatások. Nagyobb vállalkozások esetében – az említetteken túlmenően – egyes komplex kommunikációs megoldások is

⁸ A *rezervációs ár* közgazdasági szakkifejezés, arra a *maximális* pénzmennyiségre utal, amelyet a fogyasztó még hajlandó megfizetni egy termék bizonyos egységéért. A rezervációs ár feletti piaci ár esetén az adott fogyasztó lemond a termék adott egységének megvételéről.

⁹ A mikrohullámon keresztül szolgáltatók ajánlatait a vizsgálati jelentés nem betekinthező 4. sz. táblázata foglalja össze.

biztosíthatják a vállalat számára az internet hozzáférést. Az ISDN sávszélessége (azaz a szolgáltatás minősége) jelentősen elmarad a legalacsonyabb ADSL-alapú sávszélességtől, továbbá díjazása forgalomfüggő, szemben az átalánydíjas ADSL-lel. A bérelt vonali szolgáltatás menedzselt, komplex szolgáltatás, az ADSL-hez képest jelentős többletfunkciókat (különleges minőség, szimmetrikus adatforgalom, rugalmas sávszélesség, stb.) is lehetővé tesz, amelyre a kisebb vállalkozásoknak nincs szüksége, illetve nem engedhetik meg maguknak. A mikrohullámú szolgáltatások körében a közeli jövőben várható az átalánydíjas kapcsolt vonali ajánlatok megjelenése, amelyek a bérelt vonali szolgáltatásokéhoz hasonló szolgáltatásokra lesznek képesek (Vj-150/2003/19/1. sz. irat).

29. A fentebb leírt keresleti helyettesítési szempontok értékelése alapján a Versenytanács arra a következtetésre jutott, hogy a Hungarotel ADSL-alapú szolgáltatásához legközelebb a körzetében jelen lévő kábeltelevíziós társaságok által nyújtott hozzáférési szolgáltatások állnak, Pápán a Kábelszat-8500, Celldömölkön a Cellkábel, Salgótarjánban a UPC, Békéscsabán és Gyulán az Axelero. A fentebb leírtak szerint távolabbi helyettesítőnek számító mikrohullámú szolgáltatók a térségben a Mars Békésnet, a Magic Kft. és a Pannon Pipics Kft.

30. A kínálati helyettesítés szempontjából azt kell megvizsgálni, hogy vannak-e olyan szolgáltatók, amelyek az eljárás alá vont által lefedett áru- és földrajzi piacon jelenleg nincsenek jelen, de a piacra való belépéshez minden lényeges eszközzel és erőforrással rendelkeznek. Ebből a szempontból külön vizsgálandó az eljárás alá vont által nyújtott ADSL hálózati hozzáférés és a GloboNet elnevezésű internet hozzáférési termék kínálati helyettesíthetősége, azaz úgy tekinthető, mint két, vertikálisan kapcsolódó, de – kínálati helyettesíthetőség szempontjából – elvileg önállóan is vizsgálható (downstream és upstream) piaci szegmens.

31. A Hungarotel ADSL-alapú hálózati hozzáférési szolgáltatása (upstream piaci szegmens) kínálati helyettesíthetőségének elvi lehetőségét a Hírközlési Döntőbizottság által 2003-ban elfogadott referencia ajánlat (HURUO) megteremtette. Az új törvény (Eht.) előírásainak megfelelő új referencia ajánlat elbírálása a vizsgálat lezárásakor még nem történt meg, ezért még a 2003-ban elfogadott HURUO van hatályban. A hatályos HURUO lehetővé teszi, hogy valamely távközlési szolgáltató a Hungarotel primer körzetében elhelyezkedő előfizetői hurok helyi szakaszát teljesen vagy részlegesen átvegye a Hungarotel-től – a HURUO-ban meghatározott átengedési feltételek mellett. Az előfizetői hurok teljes és részleges átengedése között az alapvető lényegi különbség abban áll, hogy az előfizetőhöz kiépített rézkábel (hurok) átviteli kapacitásának átengedése teljesen – azaz a hangátviteli és az adatátviteli sávokra egyaránt kiterjedően – vagy csak az adatátviteli sávra vonatkozóan történik meg. A helyi hurok részleges átvétele tehát lehetővé tenné valamely szolgáltatónak (ISP-nek) azt, hogy a végfogyasztónak ADSL-alapú hálózati hozzáférési szolgáltatást nyújtson anélkül, hogy az ISP távbeszélési (hangátviteli) szolgáltatást is nyújtson. A helyi hurok teljes átvétele esetén ez a kötelezettség rá, vagy valamely más, vele szerződött távközlési szolgáltatóra hárulna.

32. A kínálati helyettesíthetőség fent leírt elvi lehetőségével azonban a HURUO 2003. szeptemberi elfogadását követően még egyetlen távközlési vagy ISP-szolgáltató nem

élt. A GVH által megkérdezett egyes távközlési szolgáltatók nyilatkozatai szerint ennek az az oka, hogy a HURUO-ban foglalt feltételek és árak nem teszik lehetővé, hogy gazdaságilag "életképes" ajánlatokkal jelenjenek meg a távközlési, illetve az ADSL-alapú hálózati hozzáférési szolgáltatások piacán.

33. Jelen eljárásban – erőfölénnyel való visszaélésre való alkalmasság esetén – fontos vizsgálandó versenyjogi kérdés lenne az, hogy vajon *az illetékes hatóság által jóváhagyott feltételek (HURUO) alapján kínált szerződéses ajánlat kizárja vagy megvalósítja a kínálati helyettesíthetőség versenyjogi tényállását.* Az erre vonatkozó álláspont kialakítása során figyelembe kellene venni azt, hogy a hírközlési hatóság a referencia ajánlatok elbírálása során elemzi, mérlegeli azt, hogy az arra kötelezett távközlési szolgáltató helyi hurok átengedésével kapcsolatosan milyen költségeket és hogyan érvényesíthet az áraiban. Ugyanakkor arra is tekintettel kellene lenni, hogy a helyi hurok átvétele iránti szükségletet a kiskereskedelmi piacon, azaz a végfogyasztóknak nyújtható szolgáltatások díjai és a HURUO-ban rögzített nagykereskedelmi díjak közötti elérhető árrés nagysága határozza meg.

34. A helyi hurok átvétele iránti szolgáltatói igény nem független attól a kiskereskedelmi szolgáltatástól, amelyet annak felhasználásával a szolgáltatók nyújtani képesek a végfogyasztók számára. A helyi hurok *teljes* átengedése (átvétele) esetén az azt átvevő szolgáltató a 3. pontban leírt valamennyi alap- és kiegészítő szolgáltatásokat nyújthatja, ez utóbbiakon belül az ADSL-alapú hálózati hozzáférést is. Ugyanazon helyi hurok használata során számos szolgáltatás – a fogyasztók igényei szerint – egyidőben párhuzamosan nyújtható. Hasonló "ikertermékek" esetében nincs olyan ismert közgazdasági elemzési módszer, amelynek segítségével a költségeket az egyes szolgáltatásokra egyértelműen le tudnánk bontani. Ezen gondolatmenet alapján levonható az a következtetés, hogy *önmagában a HURUO-ban meghatározott díjak nagysága alapján a kínálati helyettesítés lehetősége nem zárható ki a helyi hurok teljes átvételére vonatkozóan.*

35. A helyi hurok részleges átvétele esetén az azt átvevő szolgáltató a helyi hurokra telepített eszközök egy részét veszi át (mindenek előtt az elválasztó szűrőket), amelyek a rézkábelen történő sáv feletti (adatátviteli) szolgáltatások nyújtásához szükségesek, az adatátvitel más eszközeinek, valamint a hangátviteli sávnak a tulajdon-, ill. használati joga továbbra is a primer szolgáltatónál marad. Tartalmában hasonló lehetőséget nyújthat az ún. helyi bitfolyam hozzáférési szolgáltatás is, amely a helyi hurok részleges átengedésétől abban különbözik, hogy az elválasztó szűrőkön túlmenően az átvevő biztosítja az alapsáv feletti átvitelt biztosító egyéb eszközöket is (ADSL modem az előfizetői oldalon, DSLAM és Switch a központi oldalon). A részleges hozzáféréstől eltérően a helyi bitfolyam átengedése esetén az átdadó átviteli eszközei nem kerülnek az átvevő tulajdonába. A GVH vizsgálat lezárásának időpontjában a Hungarotel még nem rendelkezett elfogadott referencia ajánlattal a helyi bitfolyam átengedésére vonatkozóan.

36. A helyi hurok részleges átvételének (használatának) HURUO-ban rögzített feltételei annak az *elvi lehetőségét* teremtik meg, hogy valamely szolgáltató ADSL hálózati hozzáférési szolgáltatást nyújthasson a Hungarotel primer körzetében lakó előfizetőknek anélkül, hogy az alapsávon is hang- és más szolgáltatásokat kelljen

nyújtania. A gyakorlatban azonban – hasonlóan a helyi hurok teljes átengedéséhez – a Hungarotel referencia ajánlata alapján mindeddig egyetlen szolgáltató sem jelent meg azzal a szándékkal, hogy a Hungarotel nagykereskedelmi szolgáltatásait igénybe öhajtja venni.

37. A helyi hurok részleges átvétele iránti szolgáltatói igény sem független attól az ADSL-alapú internet hozzáférés kiskereskedelmi szolgáltatásától, amelyet annak felhasználásával a szolgáltatók nyújtani képesek a végfogyasztók számára. Ebben az esetben nem kell szembenézni a teljes átengedés esetén lehetséges ikertermék szolgáltatásokra való költség-leosztás problémájával, hiszen a fogyasztó számára lényegében véve egyetlen végtermék, az internet hozzáférés nyújtható. Ebből az következik, hogy a helyi hurok részleges vagy a helyi bitfolyam átengedése esetén a kínálati helyettesíthetőséget annak alapján kellene mérlegelni, hogy az erre vonatkozó referencia ajánlat alapján *van-e olyan szolgáltató, amely a Hungarotel GloboNet szolgáltatásával versenyző ajánlattal könnyen be tudna lépni az érintett ADSL-alapú internet hozzáférési piacra*. A helyi hurok részleges átengedése (átvétele) esetén az azt átvevő szolgáltató (a Hungarotel helyett) egyaránt nyújthatja az ADSL hálózati, ill. az internet hozzáférési szolgáltatásokat.

38. A GVH vizsgálóinak a megkérdezett szolgáltatók egybehangzóan azt válaszolták, hogy a HURUO-ban meghatározott feltételek mellett a helyi hurok részleges átvétele esetén nem képesek gazdaságilag életképes ajánlattokkal megjeleníteni az érintett piacon. A kínálati helyettesíthetőség lehetősége azonban attól még nem feltétlenül zárható ki, hogy a jelenleg érvényes nagy- és kiskereskedelmi árak (azaz az árrés) mellett, az erre egyébként technikailag teljesen felkészült szolgáltatók nem találják vonzóknak a piacra való belépést. A kínálati helyettesíthetőséggel kapcsolatban ugyanis az a kérdés, hogy *ha az árrés* – az eljárás alá vont magatartása (a GloboNet díjai) és/vagy a hírközlési hatóság döntése (a HURUO) miatt – *megváltozna*, akkor képesek lennének-e "azonnal" piacra lépni. A Versenytanács álláspontja szerint, a fenti gondolatmenet szerint, *önmagában a HURUO-ban meghatározott díjak nagysága alapján a kínálati helyettesítés lehetősége nem zárható ki a helyi hurok részleges átengedése esetén sem* – erre vonatkozó további elemzés nélkül.

39. A kínálati helyettesíthetőség szempontján belül vizsgálni kellene annak lehetőségét is, hogy egy ISP szolgáltató kizárólag az internet hozzáférési piacon (downstream piaci szegmens) is megjelenhet anélkül, hogy ő maga szolgáltatóna az ADSL hálózati hozzáférést is. Ebben az esetben az ISP nem az ADSL hálózati, hanem az *internet hálózat hozzáférési lehetőséget* vásárolná meg nagykereskedelmi termékként a Hungarotel-től, hiszen a végfogyasztónak továbbra is a Hungarotel szolgáltatóna az ADSL-alapú hálózati hozzáférés kiskereskedelmi termékként. A Hungarotel-nek létezik erre vonatkozó ajánlat-tervezete. Az érintett piacon kizárólag internet hozzáférési szolgáltatás nyújtása a végfogyasztónak feltételezi, hogy az ISP úgy képes a GloboNet termékekkel versenyképes ajánlatot nyújtani, hogy még ki tudja fizetni a Hungarotel-nek a hozzáférési díjat is.

40. E tekintetben vizsgálati szempontokként figyelembe vehetőek az EU Bizottság számára készített beszámolóban¹⁰ megfogalmazottak. Eszerint általában az alábbi kérdések megválaszolása alapján állapítható meg az, hogy a kínálati helyettesíthetőség alapján az érintett piac milyen vállalati körre terjeszthető ki:

a. Milyen eszközök szükségesek a releváns termék (szolgáltatás) nyújtásához az érintett földrajzi piacon?

Ezzel összefüggésben azt kell értékelni, hogy a kínálati helyettesíthetőség szempontjából szóba jöhető vállalkozások rendelkeznek-e a szükséges technológiával, know-how-val, eszközökkel és berendezésekkel, a megfelelő szállító eszközökkel, infrastruktúrával, elosztási hálózattal és a fogyasztók által ismert márkánévvel.

b. Ha a fent felsorolt eszközök és erőforrások közül bármelyik hiányzik, beszerezhető-e jelentős értékű, visszafordíthatatlan új beruházások (jelentős elsüllyedt költségekkel, illetve harmadik féllel kötendő szerződéses elkötelezettségek) nélkül?

c. A szóba jöhető vállalkozások számára gazdaságilag ösztönző-e a releváns termékpiacon való megjelenés?

d. Van-e olyan szerződés érvényben, amely a jelenlegi termék- és földrajzi piachoz köti őket?

e. Vannak-e olyan létező és kihasználatlan kapacitásaik, amelyeket ésszerű költségek mellett a releváns termék előállításának szolgálatába tudnának állítani?

f. Az érintett piac fogyasztói számára valódi helyettesítő terméknek számítana-e a szóba jöhető vállalkozások által előállítható termék (szolgáltatás)?

41. Az előző pontban felsorolt kérdések – az ún. "kínálati helyettesíthetőségi teszt" – alapján jelen eljárásban, *további elemzés nélkül* a Versenytanács a következőket tartotta megállapíthatónak:

a. A HURUO alapján történő belépéshez számos, a magyar piacon már (máshol) jelen lévő távközlési szolgáltató rendelkezik a helyi hurok teljes vagy részleges, illetve a helyi bitfolyam átvételéhez szükséges technológiával, know-how-val, eszközökkel és berendezésekkel, a megfelelő szállító eszközökkel, infrastruktúrával, elosztási hálózattal és a fogyasztók által ismert márkánévvel.

b. A helyi hurok átvétele azonban viszonylag jelentős többletkiadásokat is igényel, amely a primer szolgáltató hálózatához történő kapcsolódással (helymegosztással vagy távoli kapcsolattal) kapcsolatosak. Jelentősen kisebb beruházást igényel, ha az ISP az internet hozzáférést nagykereskedelmi termékként, a helyi hurok vagy bitfolyam átvétele nélkül vásárolja meg a Hungaroteltől. Az eljárás alá vont ilyen szerződéses ajánlatot kidolgozott, és ennek alapján az ISP-k számára lehetőség

¹⁰ Padilla, Atilano Jorge (2001), "The Role of Supply-Side Substitution in the Definition of the Relevant Market in Merger Control". A Report for DG Enterprise A/4, European Commission, *National Economic Research Associates*, Madrid

van arra, hogy csak az internet szolgáltatást nyújtsák saját termékként a fogyasztónak.

- c. A piacra lépés gazdasági ösztönzőinek megléte szempontjából megállapítható, hogy a jelenlegi szerződéses feltételek mellett a szóba jöhető távközlési és/vagy ISP vállalkozások nem tartják gazdaságosnak az érintett piacra való belépést, vagyis részükről a távközlési, illetve az ADSL-piac egyik szegmensére való belépés sem ösztönző gazdaságilag.
- d. A kínálati helyettesíthetőség szempontjából szóba jöhető szolgáltatók más földrajzi területeken már jelen vannak. Az esetleges szerződéses kötöttségeknek elsősorban – ún. betelepült távközlési, illetve a nagykereskedelmi hozzáférési szerződés alapján – csak internet szolgáltatást kínáló ISP esetében van relevanciája. Az ADSL-alapú internet szolgáltatást lehetővé tevő nagykereskedelmi szerződések, ha a HIF vagy a NHH által jóváhagyott RUO-k alapján kötettek, nem tartalmazhatnak olyan kikötéseket, amely megakadályozná vagy jelentősen nehezítené azt, hogy egy betelepült szolgáltató máshol is megjelenjen vagy esetleg egy más területről kivonuljon. A jogszabály által nem korlátozott nagykereskedelmi internet hozzáférési szerződést mint szolgáltatást – az eljárás alá vonton kívül – csak a Matáv nyújt. Az eljárás alá vont által benyújtott Matáv szerződésmintákban ilyen, a szolgáltatás felmondását jelentősen korlátozó kikötés nincs.
- e. A magyar piacon már jelen lévő távközlési szolgáltatók között valószínűsíthetően található olyan vállalkozás, amely rendelkezik az érintett piacra való belépéshez szükséges kapacitással. Ez különösen igaz az ISP-kre, ahol a kapacitás bővítése nem igényel jelentősebb tőkeberuházást, illetve a belépés technikailag viszonylag gyorsan megvalósítható.
- f. A kínálati helyettesítéssel kapcsolatban szóba jöhető vállalkozások – tartalmát tekintve – lényegében ugyanazokat a szolgáltatásokat kínálhatják a fogyasztóknak, mint amit jelenleg a Hungarotel, ezért a fogyasztók valószínűsíthetően közeli helyettesítő terméknek tekintenék ezen vállalkozások csomagjait.

42. Mindezek alátámasztják a Versenytanács azon fentebbi álláspontját, hogy a kínálati helyettesíthetőség pusztán annak alapján nem zárható ki, hogy jelenleg nincs olyan szolgáltató, amely a Hungarotel ellátási területére való azonnali belépésben "nem lát fantáziát". A kínálati helyettesíthetőség nem szándékolt piacralépést, hanem a viszonylag *gyors piaclépés képességét* jelent. A piac aktuális gazdasági feltételei (pl. az input és az output árak, a fizetőképes kereslet gyengesége, stb.) nem ezt a képességét érintik, hanem a tényleges piacra lépési döntést befolyásolják. Mindezek ellenére *a jelen eljárásban a Versenytanács nem tartotta szükségesnek, hogy a kínálati helyettesíthetőség fentebb megfogalmazott fontos kérdéseiben az itt leírtaknál pontosabban határozza meg az érintett piacon jelenlévő vállalkozások körét.* Ennek alapvetően két oka van: 1) a kínálati helyettesíthetőség, illetve az érintett árupiac meghatározása érinti a hasonló kérdésekben, a Nemzeti Hírközlési Hatóság határozataiban, illetve az e vonatkozásban az EK Bizottsága által kiadott Iránymutatásokban foglaltakat is; és 2) a Hungarotel vizsgált magatartása – a jelen

határozatban később leírtak szerint – nem alkalmas gazdasági erőfölénnyel való visszaélés megvalósítására abban az esetben sem, ha a gazdasági erőfölény minden kétséget kizáróan megállapítható lenne.

43. *A kínálati helyettesíthetőség szempontjainak értékelése* azonban *hasonló eljárásokban ügydöntő jelentőséggel bírhat*. A Versenytanács erre a szempontra figyelemmel tartotta szükségesnek jelen határozatában részletesen kifejteni a mérlegelési és vizsgálati szempontokat. Ezek egy része a hírközlési szolgáltatások piacának szabályozott részét is érinti. Ezért fontos, hogy más, a hírközlési szektort érintő versenyfelügyeleti eljárásokban az érintett termékpiac meghatározása során alaposabb átgondolásra kerüljenek az ágazati (ezzel összefüggésben a Bizottsági Iránymutatások által is érintett) szabályozási kérdések és a versenyszabályozás egymást "átfedő" területét (is) felölelően a vizsgálat során megállapított versenyjogi tényállások.

V.

A Versenytanács álláspontja a gazdasági erőfölény vonatkozásában

44. A – kínálati helyettesíthetőség fentebb leírt szempontjai vizsgálatának mellőzésével – meghatározott érintett piacon versenytársaknak a fent említett kábelszolgáltatók, illetve az ADSL szolgáltatást helyettesíteni képes mikrohullámú ajánlatokat kínáló szolgáltatók számítanak. Az érintett földrajzi piac *tényleges előfizetői létszámai alapján* a Hungarotel piaci részesedése 2003 végén 24 %-os volt, amivel a legnagyobb részesedésre tett szert. A második legnagyobb szereplő a Cellkábel, a harmadik pedig a Mars Békésnet volt. Ha csak a szélessávú csomagokkal is rendelkező szolgáltatók előfizetőit vennénk figyelembe, a Hungarotel piaci részesedése 29 %-ra nőne, amellyel ugyancsak piacvezető lenne. A piaci részesedések számítása során nem álltak rendelkezésre a lakossági és az üzleti előfizetők elkülönítéséhez szükséges adatok, ezért e piaci részesedések a két, egyébként önállóan vizsgálandó piaci szegmensek megkülönböztetése nélkül, az összesített ADSL-piacra vonatkoznak.

45. A gazdasági erőfölény szempontjából jelen esetben a *potenciális előfizetői létszám* alapján számolt piaci részesedéseket is figyelembe lehet venni. A Hungarotel ADSL szolgáltatása jelenleg¹¹ 41 településen elérhető, miközben más szélessávú szolgáltatást nyújtó vállalkozások együttesen is csak 10 településen vannak jelen. A Hungarotel potenciális előfizetői létszámok alapján számolt piaci részesedése a fentieknél számottevően magasabb lenne (Vj-150/2003/2. sz. irat).

46. A piaci részesedésen túlmenően a gazdasági erőfölénnyel összefüggésben a piacra lépés korlátjaként jöhetnek számításba a Hungarotel által ajánlott hálózati hozzáférési szerződéses feltételek, a gyenge fizetőképes kereslet, az ADSL hozzáférési szolgáltatás kiskereskedelmi ára. Ezek a korlátok az érintett piac vertikális szegmensei közül csak a downstream piacra, az internet hozzáférési szolgáltatás piacával összefüggésben értékelendők. Erre a piaci szegmensre azonban a belépés nem különösebben beruházás

¹¹ A vizsgálat lezárásának időpontjában.

igényes, ezért nincs különösebb versenyjogi relevanciája annak, hogy a Hungarotel potenciális versenytársaihoz képest nagyobb pénzügyi, gazdasági erőforrásokkal rendelkezik.

47. A beruházásigényességet mint belépési korlátot elsősorban az upstream piaci szegmensre való belépéssel összefüggésben lehet értékelni. A két piaci szegmensre való belépés feltételei jelentősen különböznek, amelyet a vizsgálat során el kell különíteni. Ezzel összefüggésben a Versenytanács fontosnak tartja felhívni a figyelmet arra, hogy a potenciális verseny feltételeinek megállapíthatósága kevésbé egzakt és prompt feltételek meglétét előfeltételezi, mint amiket a kínálati helyettesíthetőséggel összefüggésben elemezni szükséges.

48. A Versenytanács – a vizsgált magatartás visszaélésre való nyilvánvaló alkalmatlansága miatt – jelen eljárásban nem tartotta szükségesnek állást foglalni a Hungarotel gazdasági erőfölénye vonatkozásában. A Versenytanács mindazonáltal megjegyzi, hogy a vizsgálat során

- a. nem sikerült (adatok hiányában) a lakossági és üzleti piaci szegmensek elkülönítése, holott az eltérő fogyasztói igények miatt az érintett termékek, illetve azok helyettesítési viszonyai is különbözőek;
- b. nem kerültek elemzésre a kínálati helyettesíthetőséget meghaladóan, az annál kevésbé szigorú, hosszabb távú belépés lehetőségei;
- c. nem került megkülönböztetésre elég alaposan az upstream, illetve a downstream piaci szegmensekre való belépés feltételeinek különbözősége, illetve ezzel kapcsolatban a HURUO-ban foglalt feltételek jogi és gazdasági megalapozottsága.

A Versenytanács álláspontja szerint jelen eljárásban a gazdasági erőfölény megállapíthatóságát (ebben az összefüggésben a potenciális verseny hiányát) nem lehet ugyanarra a körülményre alapozni, mint a kínálati helyettesíthetőséget kizáró egyetlen lényeges tényállásra, azaz arra, hogy az érintett piac egyik szegmensére sem történt tényleges belépés, illetve belépési kísérlet. A potenciális verseny elemzése nélkül önmagában ennek a ténynek az erőfölény megállapíthatósága szempontjából sem tulajdonítható ügyszintű jelentőség.

VI.

A Versenytanács álláspontja a visszaélés vonatkozásában

49. Az eljárás alá vont GVH által kifogásolt magatartása az volt, hogy a Hungarotel az ADSL-alapú internet szolgáltatásainak árait, azaz a Hungarotel ADSL hozzáférés és a GloboNet Internet *szolgáltatások díjait a más földrajzi területen működő, hasonló szolgáltatások áraihoz képest jelentősen magasabb mértékben* állapította meg. A

kifogásolt magatartás visszaélésre való alkalmasságával kapcsolatban a vizsgálat a költségelemzést, illetve ún. benchmark alapú összehasonlító elemzést¹² is végzett.

50. Az összehasonlítás szempontjából a szolgáltatók két nagy csoportba oszthatók abban a tekintetben, hogy maguk nyújtják-e az ADSL-hozzáférést és az internet szolgáltatást is, vagy az infrastruktúra tekintetében a hálózati hozzáférés viszonteladóinak minősülnek, és maguk csak a szélessávú internet szolgáltatást biztosítják a fogyasztóknak. A Hungarotel kivételével a magyarországi piacokon internet szolgáltatásokat tipikusan csak a hozzáféréssel "összecsomagolva" kínálnak a végfogyasztóknak. Sem az ISP-k, sem pedig a hálózati hozzáférést nagykereskedelmi szolgáltatásként kínáló, ugyanakkor az internet szolgáltatási piacon is megjelenő vertikálisan integrált szolgáltatók nem hirdetnek meg külön internet hozzáférési "csomagokat", így ezek árai nem összehasonlíthatók a Hungarotel ADSL-hálózati hozzáférési csomagjainak áraival.

51. Az összehasonlítást tovább nehezíti, hogy a többi szolgáltató kínálatában egyaránt megtalálhatók határozatlan idejű (elkötelezettséget nem tartalmazó), illetve határozott idejű elkötelezettségi idővel járó szerződéses konstrukciók, miközben a Hungarotel – a két, korlátozott terjedelmű és hatályú akciós csomag kivételével – folyamatosan nem kínál határozott idejű konstrukciókat.

52. Az összehasonlíthatóságot az is befolyásolja, hogy az egyes szolgáltatók eltérő időpontokban vezették be, aminek következtében a termékeik "életciklusának" különböző szakaszában tarthatnak. A hálózati szolgáltatók – egy kivételével – úgy nyilatkoztak, hogy termékeik még nem számítanak "érettnek", a növekedési (kifejlődési) szakaszban tartanak, de egyébként az életciklus nem elsősorban a termékek árát, hanem a szolgáltatás minőségét (differenciáltságát) fogja érinteni (Vj-150/2003/24., 25., 27., 29., és 30. sz. iratok).

53. Az összehasonlíthatóság továbbá azért sem biztosítható egyszerűen, mert az egyes szolgáltatók kínálatában nem minden szolgáltatás fajta (sávszélesség) található meg, ugyanakkor a kapcsolódó feltételek (letöltési korlát, csatlakoztatható PC-k száma, egyéb szolgáltatások) is különbözőek.

54. A benchmark alapú összehasonlítás számára az egyes kiválasztott szolgáltatók adatainak összevetését a vizsgálati jelentés 8. sz. mellékletében található táblázat alapján lehet megtenni, amely jelen határozat mellékletét is képezi. A táblázat – *a fentebb felsorolt összehasonlíthatósági problémákat figyelmen kívül hagyva* – a Versenytanács szerint az alábbiakat mutatja:

- a. a Hungarotel kiskereskedelmi ADSL hozzáférés egyszeri és havi díjai a Matáv árainál számottevő mértékben *alacsonyabbak*;
- b. a határozatlan idejű lakossági csomagok esetében a Hungarotel egyszeri és havi díjai *alacsonyabbak* az Axelero, az Invitel és az Emitel árainál, míg a Monortelhez képest az egyszeri díja alacsonyabb, a havi díja viszont magasabb;

¹² Az ilyen típusú összehasonlító elemzés lényeges eleme, hogy meghatározásra kerül egy, az összehasonlítás alapjául szolgáló ár (díj, stb.), ezt nevezzük "benchmark"-nak.

- c. a határozatlan idejű üzleti csomagokhoz képest a Hungarotel egyszeri és havi díjai – esetenként számottevően – *alacsonyabbak* az Axelero, a Monortel és az Emitel csomagjainál, az Invitelnek nincs ilyen csomagja;
- d. a lakossági határozott (2 éves) lekötési idejű csomag esetében a Hungarotel egyszeri és havi díjai jelentősen *drágábbak* az Axelero és az Invitel mindkét díjánál, a Monortel egyszeri díjánál, kis mértékben drágábbak az Emitel mindkét díjához képest;
- e. az 1 éves lekötésű üzleti csomagok esetében a Hungarotel egyszeri és havi díjai jelentősen *drágábbak* az Axelero Profi és az Invitel áraihoz képest, az egyszeri díj magasabb, de a havi díj alacsonyabb az Axelero BDSL-hez képest, viszont a Hungarotel mindkét díja *alacsonyabb* a Monortel árainál;
- f. a 2 éves lekötésű üzleti csomagok esetében a Hungarotel árai jelentősen *drágábbak* mindkét Axelero csomaghoz, az Invitelhez, kis mértékben az Emitelhez képest, viszont a Monortelhez képest a Hungarotel egyszeri árai magasabbak, a havi díjai viszont *alacsonyabbak*.

55. A Versenytanács szerint, a táblázatban feltüntetett díjak alapján csak a határozott idejű csomagokhoz képesti összevetésben tűnhetnek a Hungarotel díjai magasabbnak a többi szolgáltató árainál, de még ez a megállapítás sem helytálló valamennyi alapul vett csomag havi és egyszeri díjára. Kizárólag a 2 éves lekötésű csomagok esetében magasabbak a Hungarotel árai az összes többi szolgáltató díjainál, de itt is van kivétel: a Monortel havi díjai magasabbak a Hungarotel árainál. A táblázat alapján tehát csak az állítható, hogy – nem vizsgálva az egyes szolgáltatások minőségi feltételeiben, választékában, stb. meglévő különbségeket – a Hungarotel határozatlan idejű csomagjainak díjai többnyire magasabbak mint az összehasonlításban alapul vett többi szolgáltató határozott idejű lekötéssel együttjáró csomagjainak díjai. Ez az tény azonban nem képezheti a túlzottan magas ár megállapítása által történő erőfölénnyel való visszaélés tényállási alapját. A határozott időre szóló csomagok vállalása ugyanis azzal jár, hogy a fogyasztó meghatározott kötbért köteles fizetni a szolgáltatónak akkor, ha a lekötés időtartamának lejártá előtt felbontja a szerződést. Ilyen többletfizetési kötelezettség a határozatlan idejű szerződés felbontásakor nem keletkezik. A szerződés kötbér kikötése nélküli bármikori felmondásának lehetősége a fogyasztó számára fontos mérlegelendő szempont lehet, különösen olyan innovatív piacok esetében, amelyeken gyors technikai változásokra lehet rövid időn belül számítani és/vagy olyan piacok esetében, ahol új szereplők megjelenése várható. A fentiek miatt önmagában az a tény sem értékelhető versenyjogi szempontból az eljárás alá vont terhére, hogy – a két rövid idejű akciós időszakon kívül – nem hirdetett meg határozott idejű lekötéseket magában foglaló csomagokat.

56. A fentiek alapján a Versenytanács a GVH vizsgálói által összeállított 8. sz. táblázat adataira, illetőleg az összehasonlíthatóság fentebb említett technikai nehézségeinek figyelmen kívül hagyására is tekintettel megállapítja, hogy a benchmark alapú összevetés a jelen eljárásban nem szolgáltat alapot a kifogásolt magatartással kapcsolatos jogsértés megállapítására.

57. A GVH által a vizsgálat indító határozatban kifogásolt magatartás szerint a Hungarotel a más földrajzi területen működő, hasonló szolgáltatások áraival való

összevetésben viszonylagosan magasan állapította meg az ADSL internet hozzáférési szolgáltatásai díjait. Az ilyen formában meghatározott jogsértési vélelem ezért *csak* összehasonlító vizsgálat eredményeképpen állapítható meg. Költségalapú elemzéssel viszont csak a túlzottan magas ár "önmagában", vagyis nem más szolgáltatók áraihoz, hanem az eljárás alá vont saját költségeihez képest vizsgálható. *A kétféle jogsértési vélelem egymást kizáró jellegű.* Ha ugyanis a – feltételezeten gazdasági erőfölényben lévő – eljárás alá vont más szolgáltatók, feltehetően versenykörülmények között megállapított díjaihoz képest nem alkalmazott túlzottan magas árakat, akkor nincs versenyjogi relevanciája annak, hogy ezek az árak az eljárás alá vont költségeit milyen mértékben haladják meg. A benchmark alapú elemzés alapján az eljárás alá vont díjai nem bizonyultak túlzottan magasnak – egyebek között – a Matáv, illetve az Invitel díjaihoz képest sem, amely primer szolgáltatók ellátási területén számos versenytárs is jelen van.

58. A költségalapú elemzésnek abban az esetben lehet helye, ha az összehasonlítás alapját adó más vállalkozásokról nem zárható ki, hogy saját ellátási területeiken – a Hungarotelhez hasonlóan – gazdasági erőfölényben vannak. Ekkor ugyanis az általuk megállapított árak szintén nem versenyzői körülmények között alakultak ki. Ebben az esetben viszont az ezekkel az árakkal való összevetésnek nincs versenyjogi relevanciája.

59. A GVH által elvégzett költségalapú elemzés alapját az eljárás alá vont által szolgáltatott *üzleti tervek* képezték. Az eljárás alá vont különböző feltevések és elvárások alapján többféle verziót készített. A feltevések között szereplő fontosabbak az előfizetők várható száma és megoszlása a programcsomagok között, a várható inflációs ráta, az USD/HUF, illetve az EURO/HUF árfolyamok, a tulajdonosi hozamelvárás és az amortizációs időszak hossza. Az üzleti terveket kétféle formában is rendelkezésre bocsátotta: egyrészt, készített egy 3, illetve 5 éves megtérülési időszakra vonatkozó eredménytervet, másrészt becsatolt egy olyan részletes számítást, amelyben a költségeket szolgáltatásokra is lebontotta egy fogyasztóra vetítve.

60. Az eredménytervből viszonylag egyszerűen kiolvasható a szokásos vállalati eredmény, illetve az összes beruházási kiadás mind az ADSL hozzáférési, mind pedig a GloboNet Internet szolgáltatásra vonatkozóan. A benyújtott számítás tulajdonosi hitellel és 5 %-os inflációval számolt, amelyhez a vizsgáló csatolta a tényleges reálfolyamatokat jobban kifejező WACC¹³ értékkel kiszámolt mutatókat is. A 3, illetve 5 éves megtérülési időszak azt jelenti, hogy ha a tulajdonos reális hozamelvárásait *költségként* beépíti az árakba, akkor a kumulált összes árbevétel és a kumulált összes költségek összege a 3. illetve az 5. év végére egyenlítődik ki.

61. A költségek és bevételek szolgáltatásokra való lebontása, illetve egy fogyasztóra való vetítésének csak akkor lehet versenyjogi relevanciája, ha felmerül a szolgáltatások közötti tisztességtelen keresztfinanszírozás vélelme. Ha ilyen vélelem nincs, akkor nem számít az, hogy a szolgáltató az egyes csomagjaiban a termékegységre eső költségek

¹³ Súlyozott átlagos tőkeköltség (Weighed Average Capital Costs)

hány százalékanak megfelelő profitmarzsot¹⁴ számol fel (v.ö. a vizsgálati jelentésben található 10. sz. táblázattal).

62. Egy beruházás megtérülési időtartamának önmagában általában nincs versenyjogi jelentősége. Ha egy vállalkozásnak az iparágban szokásos megtérülési időnél lényegesen rövidebb idő alatt térül meg a beruházása, ezt éppúgy okozhatják a túlzottan magas árak, mint az iparágban szokásosnál alacsonyabb költségek. A szokásosnál lényegesen rövidebb megtérülési idő egyenértékű a szokásosnál lényegesen magasabb profitráttával. A túlzottan magas nyereséget biztosító árképzés olyan szektorok esetében lehet alapja gazdasági erőfölénnyel való visszaélésnek, amelyben a szolgáltatók lokális érintett piacokon általában lényegében véve monopolhelyzetben vannak (pl. a kábeltelevíziós társaságok a kábeltévés programcsomagok szolgáltatása tekintetében). Ilyen körülmények között az árak (illetve költségek) összehasonlításának nem sok értelme van, ezért a versenyjogi beavatkozás egyetlen vonatkozási pontja a túlzottan magas nyereség lehet. Monopóliumhoz hasonló körülmények fennállása a Hungarotel ADSL-alapú hozzáféréssel ellátott területeire vonatkozóan – tekintettel a korábban vázolt piacmeghatározási problémákra is – nem állapítható meg.

63. Feltéve, de meg nem engedve, hogy a Hungarotel a fent említett értelemben lényegében véve monopol helyzetben van, *üzleti tervekre alapozottan* jogsértés akkor sem lenne megállapítható. Az eljárás alá vont üzleti terveiben számos, a jövőre vonatkozó feltételezéssel élt. Az ADSL-projekt eredményessége (lásd a vizsgálati jelentés 9. sz. táblázatát) e feltételezéseken alapul. Ilyen például az előfizetők számának alakulására vonatkozó becslés az üzleti tervben. Egyéb tényezők változatlansága mellett, ha az előfizetők száma kisebb ütemben nő, mint amit az üzleti tervben feltételeztek, akkor a megtérülési idő megnő. Hasonlóképpen, ha bármelyik más feltételezés nem teljesül, a *tényleges* megtérülési idő hossza megváltozhat. A túlzottan magas ár révén megvalósított jogsértés csak ténylegesen bekövetkezett piaci magatartásokkal kapcsolatban állapítható meg, tervezett, de még be nem következett magatartásokkal kapcsolatban nem. A Tpvt. 21. §-ában megfogalmazott, egyébiránt taxatív felsorolt jogsértések – egy kivételével – nem alkalmasságon, hanem ténylegesen bekövetkezett magatartásokon alapulnak. Az egy kivétel a h) pontban felsorolt felfaló árazás esete, ahol elegendő a versenytárs kiszorítására való alkalmasság bizonyítása. A Tpvt. azonban nem ismeri "túlzottan magas ár megvalósítására való alkalmasság" tényállását.

VII.

Az eljárás alá vont álláspontja

64. Az eljárás alá vont olyan piacmeghatározást javasol, amely magában foglalja az ADSL hálózati és az internet hozzáférési szolgáltatásokat egyaránt, hiszen ezek külön-

¹⁴ "Profitmarzs" szakkifejezést a termék egységárában a költségek fedezésére szolgáló hányadot meghaladó rész jelölésére használják.

külön igénybe vétele csak elméleti lehetőség, a gyakorlatban a Hungarotel fogyasztói csak együtt rendelhetik meg a két szolgáltatást. Az üzleti és lakossági piaci szegmens elkülönítésének nincs jelentősége, mert az eljárás alá vont ugyanazon feltételekkel kínálja a szolgáltatást mindkét fogyasztói csoportnak. A földrajzi piac megegyezik az eljárás alá vont ellátási területével.

65. Vitatja azt, hogy az érintett piacon gazdasági erőfölényben lenne tekintettel a mikrohullámú és a kábeltelvíziós szolgáltatások elérhetőségére. Új fogyasztók esetében más szolgáltató választása magától értetődően lehetséges racionális döntés azok számára, akik olyan helyen laknak, ahol más szélessávú szolgáltatás is elérhető. A már meglévő fogyasztói számára a szolgáltató váltást átmenetileg korlátozhatja a már befizetett egyszeri belépési díj, amelynek visszatartó ereje az idő múlásával értelemszerűen csökken. Az ADSL piacon való megjelenésnek a Hungarotel szerint nincs akadálya, mivel az előfizetői hurok átengedésével biztosítja a szabad belépést. Az előfizetői hurok átengedése számára törvényi kötelezettség, a kapcsolódó díjak pedig költség-alapon, a Hírközlési Döntőbizottság ellenőrzésével és jóváhagyásával kerültek meghatározásra (HURUO). Mindezekre tekintettel nincs abban a helyzetben, hogy versenytársainak és fogyasztóinak reakcióit figyelmen kívül hagyva hozhasson árképzési döntéseket, illetve piaci magatartását tőlük függetlenül folytassa.

66. A díjképzés során figyelembe vette a beruházás megtérülését, a távközlési szektorban várható fizetőképes kereslet nagyságát, illetve a piac elfogadóképességét. A potenciális verseny nyomása miatt az általa megállapított díjak versenyárral megegyező szintűnek tekinthetők. A más szolgáltatóval való összevetést illetően hangsúlyozza, hogy figyelembe kell venni a szolgáltatás bevezetésének időpontjában, az előfizetői szerződések időtartamában, illetve a szolgáltatás tartalmában meglévő különbségeket is.

67. A fentiekre tekintettel az eljárás megszüntetését látja indokoltnak.

VIII.

A Versenytanács döntése

68. A Versenytanács a fentebb kifejtettek alapján megállapította, hogy a kifogásolt magatartással kapcsolatban gazdasági erőfölénnyel való visszaélés – a Tpv. 21. § a) pontjával összefüggésben – kizárható, mert

- a. a Hungarotel díjai más szolgáltatók által alkalmazott díjakhoz képest nem minősíthetők számottevően magasnak;
- b. a határozatlan idejű – lekötést nem tartalmazó – szolgáltatáscsomagok díjai közvetlenül nem vethetők össze a határozott idejű – kötbérfizetési kötelezettséggel járó – csomagok díjaival;
- c. a szolgáltató nem kötelezhető határozott idejű szolgáltatás bevezetésére, különösen azért, mert ennek valószínűsíthetően versenykorlátozó hatása lenne;

d. a Hungarotel ADSL-alapú szolgáltatásainak bevezetése óta viszonylag rövid idő telt el, amely még nem elég hosszú ahhoz, hogy a költségekhez képest túl magas ár tényállásként megállapítható lehessen.

69. A fentebb kifejtettek alapján a Versenytanács a Tpv. 72. § (1) a) pontjának második fordulata szerint megállapította, hogy az eljárás alá vont jogsértő magatartás hiányában nem marasztalható el, ezért az eljárást megszüntette.

XI.

Eljárási kérdések

70. Az eljárás alá vont, az Versenytanács előzetes álláspontjának ismeretében, élve a Tpv. 74. § (1) bekezdésében leírt jogával kérte, hogy az eljáró versenytanács érdemi határozatát tárgyaláson kívül hozza meg.

71. A jogorvoslat lehetőségét a Tpv. 83. (1) bekezdése biztosítja.

Budapest, 2004. október 28.

8. sz. táblázat: ADSL-ajánlatok összehasonlítása

Kisker ADSL	Hungarotel		Matáv	
	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj
384	29 900	9 300	45 000	15 000
512	29 900	13 950		
768	39 900	21 000	45 000	30 000
1536	49 900	42 000	75 000	75 000

Lakossági Határozatl	Hungarotel		Axelero		Invitel		Monortel		Emitel	
	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj
384	29 900	14 390	47 920	15 120/11 920	0 000/23 920	19 000/13 520	35 000	11 360	30 000	15 192
512	29 900	21 585	47 920	13 520					30 000	18 000
768	39 900	33 000					35 000	19 900		
1536	49 900	89 000					35 000	34 800		

Lakossági 2 év	Hungarotel		Axelero		Invitel		Monortel		Emitel	
	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj
384	12 000	10 000	0/3 920	7 920	0	7 920	0	10 320	10 000	9 592
512			0/3 920	9 520	0	9 520			10 000	15 000 (1 év)
768			0/3 920	12 720			0	18 060		
1536							0	31 600		

Üzleti Határozatl	Hungarotel		Axelero Profi		Axelero BDSL		Invitel		Monortel	
	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj
384	29 900	14 390	47 920	29 900	102 880	59 900			56 000	32 000
512	29 900	21 585	47 920	29 900	102 880	62 900				
768	39 900	33 000	47 920	69 900	102 880	75 900			56 000	52 000
1 536	49 900	89 000			102 880	129 900			56 000	98 000

8. sz. táblázat: ADSL-ajánlatok összehasonlítása

Üzleti Határozat	Hungarotel		Axelero Profi		Axelero BDSL		Invitel		Monortel	
	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj
384	29 900	14 390	47 920	29 900	102 880	59 900			56 000	32 000
512	29 900	21 585	47 920	29 900	102 880	62 900				
768	39 900	33 000	47 920	69 900	102 880	75 900			56 000	52 000
1 536	49 900	89 000			102 880	129 900			56 000	98 000

Üzleti 1 éves	Hungarotel		Axelero Profi		Axelero BDSL		Invitel		Monortel	
	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj
384	29 900	14 390	11 960/5 980	13 900	0	23 900	19 900	10 900	32 000	28 000
512	29 900	21 585	11 960/5 980	17 900	0	26 900	29 900	16 900		
768	39 900	33 000	11 960/5 980	22 900	0	37 900			32 000	46 000
1 536	49 900	89 000			0	69 900			32 000	82 000

Üzleti 2 éves	Hungarotel		Axelero Profi		Axelero BDSL		Invitel		Monortel	
	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj	Egyszeri díj	Havi díj
384	29 900	14 390	11 960/5 980	12 900	0	23 900	0	9 900	0	24 000
512	29 900	21 585	11 960/5 980	16 500	0	26 900	0	15 900		
768	39 900	33 000	11 960/5 980	21 900	0	37 900			0	42 000
1 536	49 900	89 000			0	69 900			0	72 000